

MAPIRANJE ISTRAŽIVAČKIH PRIORITETA U OBLASTI NASILNOG EKSTREMIZMA NA ZAPADNOM BALKANU | 2019.

KRATKE ČINJENICE

- U situaciji sve prisutnije prijetnje nasilnog ekstremizma širom svijeta, Zapadni Balkan se suočava s velikim izazovima u oblasti društvene kohezije i stabilnosti.
- Postoji potreba za boljim razumijevanjem krajnje desničarskih i etnonacionalističkih grupa, njihove povezanosti s ranijim konfliktima i društvenom dinamikom, njihovim uticajem na lokalnu dinamiku i njihovim vezama s regionalnim i međunarodnim akterima.
- Uz povećani fokus na nasilnoj ekstremističkoj dinamici na pojedinačnom nivou, korupcija može biti neočekivani i nedovoljno istraženi faktor koji doprinosi nasilnom ekstremizmu i opsežnijoj državnoj i socijalnoj nesigurnosti.
- Kreatori politika i stručnjaci iz prakse na Zapadnom Balkanu zainteresirani su da bolje razumiju načine na koje nasilne ekstremističke grupe privlače mlade ljude.
- Detaljnije razumijevanje ekosistemâ socijalnog i političkog kapitala unutar zajednica koje povećavaju vlastitu otpornost ili podložnost nasilnom ekstremizmu od ključnog je značaja za kreatora politika i stručnjake iz prakse koji rade na prevenciji na nivou zajednice.
- Potrebno je više istraživanja o zemljama Zapadnog Balkana koje su provele repatrijaciju ili krivično gonjenje državljana koji su se vratili iz nasilnih ekstremističkih sukoba u inostranstvu kako bi se bolje razumjela učinkovitost njihovih odgovora i stekle informacije za buduće zajedničke napore na repatrijaciji i reintegraciji.

Kontekst

U situaciji sve prisutnije prijetnje nasilnog ekstremizma širom svijeta, Zapadni Balkan se suočava s velikim izazovima u oblasti društvene kohezije i stabilnosti. Kao i drugdje, narativi religijske, krajnje desničarske i nacionalističke militantnosti nalaze odjeka kod osjetljive mladenačke populacije u zemljama Zapadnog Balkana u kojima je historijat etničkih, religijskih i građanskih netrpeljivosti kreirao situaciju koja pogoduje angažiranju u terorističkim redovima u zemlji i inostranstvu. Osobe koje su otputovale kako bi se borile skupa s nasilnim ekstremističkim organizacijama u inostranstvu vraćaju se u matične zemlje nakon teritorijalnih gubitaka ekstremističkih grupa u Siriji i Iraku. U isto vrijeme, etnonacionalistički ekstremizam nastavlja s jačanjem i širenjem širom regiona.¹

Iako se nekim od navedenih tema poklanja više pažnje u aktuelnoj literaturi,² ostale nisu dovoljno istražene. Postojeće teme za istraživanje također zahtijevaju više rada na terenu i opsežniju konceptualnu utemeljenost. Uočljive praznine u našem kolektivnom razumijevanju ukazuju na potrebu za dodatnim istraživanjem promjenjive socijalne dinamike i dinamike nasilnog ekstremizma na Zapadnom Balkanu. Više rigorozno i utemeljeno istraživanje, u tom smislu, može pomoći da se preciznije definiraju i unaprijede naponi na planu sprečavanja i suzbijanja nasilnog ekstremizma (Preventing/countering violent extremism, P/CVE)

Organizacija RESOLVE Network je 2019. godine okupila lokalne i međunarodne eksperte kako bi diskutirali o prazninama u istraživanju i sačinili preliminarni spisak istraživačkih prioriteta za unapređivanje aktivnosti na sprečavanju i suzbijanju nasilnog ekstremizma na Zapadnom Balkanu.³ Teme koje su navedene u nastavku odražavaju njihovu zajedničku stručnost, detaljno razumijevanje i posvećenost stalnom analiziranju trendova u oblasti nasilnog ekstremizma i dinamike u regionu.

Krajnje desničarske ekstremističke grupe na Zapadnom Balkanu

Na koji način se dinamika krajnje desničarskog ekstremizma i etnonacionalizma razvija na Zapadnom Balkanu i u kakvom je ona odnosu s međunarodnim mrežama?

Odgovarajući na sve veću pažnju u oblasti politika i programskog djelovanja koja se poklanja osobama iz zemalja Zapadnog Balkana koje su putovale u Irak i Siriju, literatura o radikalizaciji i nasilnom ekstremizmu u regionu je u najvećoj mjeri fokusirana na islamsku radikalizaciju i nasilni ekstremizam⁴. Iako su o drugim vrstama ekstremizma prisutnog u regionu objavljivana određena

---

1 Leonie Vrugtman, "Budući izazovi u oblasti nasilnog ekstremizma na Zapadnom Balkanu (Future Challenges of Violent Extremism in the Western Balkans)," *Institute for Democracy and Mediation*, 2019., <https://idmalbania.org/future-challenges-of-violent-extremism-in-the-western-balkans-february-2019/>

2 Shpend Kursani, "Forum za istraživanje ekstremizma. Pregled literature 2017-2018: Nasilni ekstremizam na Zapadnom Balkanu, (Extremism Research Forum. Literature Review 2017-2018: Violent Extremism in the Western Balkans)," *British Council*, februar 2019., https://www.britishcouncil.al/sites/default/files/20fml20kursani_literature20review20ii20-20erf.pdf.

3 Zajednički domaćini prva dva skupa bili su Forum MNE i Qendra Kosovare për Studime të Sigurisë (QKSS) u Podgorici u aprilu 2019. Druga sesija održana je za vrijeme foruma Otpornost Zapadnog Balkana koji je organizirao International Republican Institute u Sofiji u Bugarskoj u decembru 2019. U dvjema grupama učesnika bili su istraživači, stručnjaci za politike i stručnjaci iz prakse koji djeluju u Albaniji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu, u Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji. Dodatni učesnici iz Bugarske učestvovali su u diskusijama tokom Forumu u Sofiji.

4 Shpend Kursani, "Forum za istraživanje ekstremizma (Extremism Research Forum)".

istraživanja i analize,⁵ još uvijek postoji značajna praznina u razumijevanju dinamike krajnje desničarskog ekstremizma i etnonacionalizma. Učesnici u radnoj grupi diskutirali su o potrebi za boljim razumijevanjem krajnje desničarskih i etnonacionalističkih grupa; njihovoj povezanosti s ranijim konfliktima i društvenom dinamikom, posebno 1990-ih; njihovim uticajem na lokalnu dinamiku, demokratske institucije i politiku; i njihovim vezama s regionalnim i međunarodnim akterima. Sljedeća pitanja su se pojavila kao ključna područja za dodatna razmatranja prilikom istraživanja za osiguravanje informacija za kreiranje politika i praktično djelovanje:

- Kako izgleda trenutni pregled krajnje desničarskih i etnonacionalističkih grupa na Zapadnom Balkanu? U kojoj mjeri su te grupe povezane jedna s drugom i u kojoj mjeri ostvaruju uticaj u društvima na Zapadnom Balkanu?
- Kakvim se diskursom i narativima služe krajnje desničarske grupe na Zapadnom Balkanu?
  - U kojoj se mjeri naslijeđe sukoba u regionu pretače u narative krajnje desnice i podstiče ksenofobiju?
  - U kojoj mjeri narativi krajnje desnice u regionu koriste međunarodnu dinamiku – uključujući imigraciju s Bliskog istoka, iz Afrike i drugih područja te procese i diskusije i pristupanju Evropskoj Uniji – i na koji način?
- Kako druge vrste ekstremističkih grupa i narativa odgovaraju na krajnje desničarske ekstremističke grupe i diskurs i obratno?
- Na koji način krajnje desničarske ekstremističke grupe na Zapadnom Balkanu stupaju u međusobnu interakciju?
- Na koji način krajnje desničarske grupe na Zapadnom Balkanu ostvaruju uticaj na stavove o demokratskim vrijednostima i vjerovanje u njih?
- Jesu li krajnje desničarske ekstremističke grupe na Zapadnom Balkanu povezane s postojećim strukturama moći ili političkim strankama?
- Na koji način ideologija krajnje desnice utiče na zvanične politike države?
- Kako su vlade odgovorile na krajnje desničarski ekstremizam u regionu? Kakav je to uticaj imalo na njegovo širenje ili nastavljanje?
- Kako inostrane sile utiču na krajnje desničarske ekstremističke grupe na Zapadnom Balkanu?

---

5 Luke Kelly, "Pregled istraživanja o krajnjedesničarskom ekstremizmu na Zapadnom Balkanu (Overview of research on far right extremism in the Western Balkans)," *K4D Helpdesk Report*, 2019., Brighton, UK: Institute of Development Studies, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d309f7aed915d2fe9ea6aec/620_Western_Balkans_far_Right.pdf. Primjeri literature o drugim vrstama ekstremizma prisutnog u regionu obuhvataju: Marina Lažetić, "'Migracijska kriza' i mreže krajnje desnice u Evropi: Analiza slučaja za Srbiju ('Migration Crisis' and the Far Right Networks in Europe: A Case Study of Serbia)," *Journal of Regional Security* 13, 2018., <https://doi.org/10.5937/jrs13-19429>; Marija Đorić, *Ekstremna desnica: međunarodni aspekti desničarskog ekstremizma* (Right Wing Extremism: International Aspects of Right Wing Extremism) (Belgrade: Udruženje Nauka i društvo Srbije, 2014); Valery Perry, *Ekstremizam i nasilni ekstremizam u Srbiji: Manifestacije historijskog izazova 21. vijeka (Extremism and Violent Extremism in Serbia: 21st Century Manifestations of Historical Challenge)*, (Ibidem, 2019.); Marija Đorić, *Huliganizam: Ekstremizam, nasilje i sport (Hooliganism: Extremism, Violence and Sports)* (Serbia: Society of Science, 2012); Aleksandar R. Ivanovic, " Tradicionalni oblici radikalizma i nasilnog ekstremizma na Zapadnom Balkanu kao glavni izazov stabilnosti (Traditional Forms of Radicalism and Violent Extremism in the Western Balkans as the Main Challenge to Stability)," *Securitologia* 1, 2018., https://www.academia.edu/38249643/Traditional_Forms_of_Radicalism_and_Violent_Extremism_in_the_Western_Balkans_as_the_Main_Challenge_to_Stability

Vrbovanje mladih

Je li omladina populacija koja je podložna vrbovanju u redove nasilnih ekstremista na Zapadnom Balkanu?

Kreatori politika i stručnjaci iz prakse na Zapadnom Balkanu zainteresirani su da bolje razumiju načine na koje nasilne ekstremističke grupe privlače mlade ljude. Angažman mladih ljudi predstavlja kamen temeljac brojnih projekata usmjerenih na prevenciju u regionu čiji je cilj da osnaže omladinu ili da podignu svijest među mladim ljudima o znakovima radikalizacije.⁶ Postojećim istraživanjem o ovoj temi istražuju se radikalizacija i vrbovanje mladih ljudi na Zapadnom Balkanu u pojedinačnim zemljama. Međutim, neophodna su detaljnija shvatanja mladih ljudi kao raznorodne demografske grupe i načina na koje nasilne ekstremističke grupe pokušavaju iskoristiti ili vrbovati različite segmente populacije mladih kako bi se pribavile informacije za dizajniranje i primjenu djelotvornog programa prevencije. Holistička analiza maskuliniteta i femininosti kroz prizmu obuhvatanja roda kao i podaci razvrstani po rodu i starosti bit će važni za razumijevanje nijansi vrbovanja mladih osoba u cijelom regionu.

Učesnici su predložili provedbu polaznih studija radi sticanja sveobuhvatnog razumijevanja mladih ljudi i radikalizacije u zemljama Zapadnog Balkana. Sljedeća pitanja su se pojavila kao ključna područja za dodatna istraživanja za osiguravanje informacija za kreiranje politika i praktično djelovanje:

- Na koji način različite vrste nasilnih ekstremističkih grupa privlače, radikaliziraju, vrboju i mobiliziraju mlade ljude na Zapadnom Balkanu? Da li se to razlikuje od zemlje do zemlje?
  - Ko je ciljna publika navedenih grupa među mladim ljudima?
  - Kakvim se narativima koji imaju odjeka među mladim ljudima služe te grupe?
  - Koje metode ili alate koriste za usmjeravanje djelovanja prema mladima?
- Kako izgleda demografska struktura (rod, dob itd.) mladih ljudi koji se pridružuju različitim vrstama nasilnih ekstremističkih grupa?
- Kakva je uloga roda u vrbovanju mladih, njihovom radikaliziranju i mobiliziranju?
- U kojoj mjeri dostupnost i vrsta obrazovanja, zaposlenja i prilika za pomicanje gore na ljestvici socijalne mobilnosti u regionu čini mlade ljude u zemljama regiona podložnim ili manje podložnim vrbovanju?
- U kojoj mjeri naslijeđa etničkog sukoba u regionu danas utiču na mlade ljude? Da li narativi etnonacionalizma i viktimiziranja iz ranijih sukoba danas još uvijek imaju odjeka među mladim ljudima u zemljama Zapadnog Balkana?
- U kojoj mjeri iseljavanje mladih osoba o "odliv mozgova" (iseljavanje talentiranih i obrazovanih osoba u druge zemlje u potrazi za povoljnijim prilikama za zapošljavanje i život) utiču na društvenu i nasilnu ekstremističku dinamiku na Balkanu?
- Kako mladi ljudi shvataju i vide nasilne ekstremističke grupe i narative u regionu?

---

⁶ Eric Rosand, "Organizacije civilnog društva u sprečavanju i suzbijanju nasilnog ekstremizma na Zapadnom Balkanu – izvještaj o mapiranju (Civil Society Organizations in Preventing and Countering Violent Extremism in the Western Balkans—Mapping Report)," *Forum MNE*, decembar 2018., https://organizingagainstve.org/wp-content/uploads/2019/02/regional_report.pdf.

Zarobljavanje države, korupcija i radikalizacija

Kakva je veza korupcije i radikaliziranja s nasilnim ekstremizmom?

Uz povećani fokus na nasilnoj ekstremističkoj dinamici na pojedinačnom nivou, korupcija može biti neočekivani i nedovoljno istraženi faktor koji doprinosi nasilnom ekstremizmu i opsežnijoj državnoj i socijalnoj nesigurnosti. Neke teorije istražuju korupciju kao prijetnju sigurnosti i globalnoj stabilnosti pokazujući način na koji korupcija i kleptokracija u organima vlasti mogu oštećene slojeve populacije usmjeriti ka ekstremnom ponašanju.⁷ Učesnici su uočili značaj sagledavanja zarobljavanja države (korupcije koja obuhvata partnerstvo između političkih aktera i osoba iz poslovnog sektora koje koriste političke procese za manipuliranje distribucijom državnih resursa i medija kako bi provodile vlastite agende) kako bi se bolje razumjela aktuelna dinamika povezana s nasiljem i nestabilnošću na Zapadnom Balkanu.

Učesnici su prepoznali da se zarobljavanjem države neizbježno stvaraju nepravde i ranjivosti. Na postkonfliktnom Zapadnom Balkanu, gdje su pristupi politici i pravnoj nadležnosti zasnovani na pravima ostaju slabašni, a raspodjela resursa se posmatra uglavnom kao politička, učesnici su iznijeli teorije da prakse zarobljavanja države umnogome mogu uticati na dinamiku i trendove radikalizacije. Međutim, veza između zarobljavanja države i radikalizacije u regionu ostaje neistražena. To ostaje posebno zabrinjavajuće kad se u obzir uzmu sve prisutnije diskusije u regionu koje ukazuju na potencijalne veze između političkih elita i ekstremističkih aktera.

Učesnici su predložili provedbu unakrsne komparativne analize slučajeva da bi se dodatno ispitao opseg zarobljavanja države i njegove povezanosti s nasilnim ekstremizmom u regionu kako bi se popunila spomenuta praznina u istraživanju. Sljedeća pitanja su se pojavila kao ključna područja za dodatna istraživanja za osiguravanje informacija za kreiranje politika i praktično djelovanje:

- Kakva je veza između korupcije i radikaliziranja i nasilnog ekstremizma u zemljama Zapadnog Balkana?
- Kako je korupcija uticala na percepcije građana o njihovim vladama i sposobnosti njihovih vlada da upravljaju i pružaju usluge? Je li to uticalo na stavove ili manifestaciju alternativnih oblika vladavine?
- Šta je efekt slabašnih i politiziranih sektora pravosuđa u kultiviranju osjećaja nepravde?
- Kakav je odnos između političkih elita, religijskih institucija i nasilnih ekstremističkih grupa na Zapadnom Balkanu?
  - Kako se manifestiraju ti odnosi (npr. sistemi dodjeljivanja javnih službi vlastitim pristašama, aranžmani za sigurnosno i policijsko djelovanje itd.)?
  - Na koji način se te veze podstiču, podržavaju i gaje?
- Na koji način uočljive veze između političkih i ekstremističkih aktera i narativi utiču na status quo i prakse etničkog, rasnog i/ili religijskog razdvajanja u društvima Zapadnog Balkana?

---

⁷ Sarah Chayes, *Pljačkaši države: zašto korupcije prijetje globalnoj sigurnosti (Thieves of State: Why Corruption Threatens Global Security)* (New York: Norton, 2015.)

- Kakva je veza između korupcije i radikaliziranja i nasilnog ekstremizma? Na koji način korupcija doprinosi radikalizaciji i kako političari koriste radikalizaciju za opravdavanje korupcije?
- Na koji način političari koriste radikalizaciju prilikom opravdavanja vlastitih aktivnosti? Da li to ima uticaja ili koincidira sa selektivnom raspodjelom resursa i pristupom strukturama upravljanja unutar društava na Zapadnom Balkanu?

Otpornost zajednice

Koji aspekti unutar zajednica na Zapadnom Balkanu čine te zajednice više otpornim, manje otpornim ili podložnim pokretačima nasilnog ekstremizma?

Ekonomski i socijalna krhkost u postkonfliktnim zemljama Zapadnog Balkana (kao i u zemljama izvan regiona) ostavlja države i zajednice izloženim eksternim pokretačima nestabilnosti i nesigurnosti.⁸ Postojeće istraživanje, iako ograničeno, ispituje otpornost prema nasilnom ekstremizmu na regionalnom i državnom nivou uz praćenje odnosa između podrške za etnonacionalistički ekstremizam ili nasilni ekstremizam s utemeljenjem u Iraku/Siriji i različitih pokretača ranjivosti i otpornosti. Ovo istraživanje obuhvata analizu percepcija marginaliziranja, žudnje za stabilnošću i djelovanjem, urbanizacije, prisustva na internetu, osnaživanja žena, obrazovanja, bračnog statusa, zapošljavanja, religijskog i etničkog identiteta i ranijih trauma izazvanih nasilnim ekstremizmom.⁹ Uprkos opsežnom postojećem znanju, učesnici su uočili postojeću prazninu u razumijevanju te dinamike na hiperlokalnom nivou.

Učesnici u radnim grupama iznijeli su stav da je detaljnije razumijevanje ekosistemâ socijalnog i političkog kapitala unutar zajednica koje povećavaju vlastitu otpornost ili podložnost nasilnom ekstremizmu od ključnog značaja za kreatore politika i stručnjake iz prakse koji rade na prevenciji na nivou zajednice. Učesnici su naglasili da se definicije izraza "otporno" i "ranjivo" ne bi trebale primjenjivati kod opisivanja zajednica i cjelini – zajednice mogu u isto vrijeme ispoljavati karakteristike ranjivosti i otpornosti i to se i dešava.

Dodatno su uočili da je internetska propaganda nasilnog ekstremizma prekomjerno istražena u regionu i da često gura u stranu ili zanemaruje ulogu vanmrežne komunikacije i aktivnosti u širenju propagande i narativa nasilnog ekstremizma na nivou zajednice. Također su pozvali na dodatno istraživanje o angažiranju religijskih aktera u naporima na sprečavanju i suzbijanju nasilnog ekstremizma uz opasku da iako religijski akteri mogu biti od pomoći kod olakšavanja diskusija s određenim populacijama unutar zajednice, ne posmatra ih se uvijek s istom legitimnošću i kredibilitetom među drugim grupacijama (prvenstveno među omladinom). Učesnici su pozvali na dodatno istraživanje radi sagledavanja uticaja porodice, obrazovanja i vannastavnih aktivnosti na unapređivanju otpornosti na nivou zajednice prema akterima i retorici nasilnog ekstremizma. Druge učesnice i učesnici su naveli trendove emigracije kao potencijalni element označavanja ili djelovanja na nivoe otpornosti ili ranjivosti zajednice prema uticajima nasilnog ekstremizma.

8 Sabina Lange, Zoran Nechev i Florian Trauner, "Otpornost na Zapadnom Balkanu (Resilience in the Western Balkans)," *EU Institute for Security Studies*, 2017., https://www.ies.be/files/Report_36_Resilience%20in%20the%20Western%20Balkans_0.pdf.

9 Atlantska inicijativa, "Polazni program za suzbijanje nasilnog ekstremizma, Sažetak nalaza istraživanja – Bosna i Hercegovina (Countering Violent Extremism Baseline Program Research Findings—Bosnia & Herzegovina)," decembar 2018., <http://atlantskainicijativa.org/wp-content/uploads/CVE-Baseline-Research-Findings-December-2018.pdf>.

Sljedeća pitanja su se pojavila kao ključna područja za dodatna istraživanja za osiguravanje informacija za kreiranje politika i praktično djelovanje:

- Jesu li organizacijama civilnog društva dostupni alati i resursi za olakšavanje diskusija i aktivnosti za podizanje svijesti o radikalizaciji s roditeljima, edukatorima i drugim uticajnim članovima zajednice koji rade s omladinom?
- Koje društvene strukture mogu spriječiti diskusije o nasilnom ekstremizmu unutar različitih zajednica na Balkanu ili njegovo dodatno razumijevanje? Na koji način te društvene strukture udružene s dugotrajnim naslijeđima nepovjerenja i društvenih razlika zasnovanih na identitetu utiču na otpornost i ranjivost zajednice na lokalnom nivou i na nivou regiona ili pojedinačnih zemalja?
- Postoje li veze (pozitivne ili negativne) između decentralizacije vlasti i otpornosti zajednice prema nasilnom ekstremizmu? U čemu se vide ustupci između napora centralizirane vlasti na sprečavanju i suzbijanju nasilnog ekstremizma i reagiranja u organizaciji zajednice na nasilni ekstremizam?
- Na koji način programi za sprečavanje i suzbijanje nasilnog ekstremizma mogu i trebaju angažirati religijske lidere u izgradnji otpornosti zajednice na nasilni ekstremizam?
- Hoće li građanski aktivizam u oblasti pitanja povezanih s nasilnim ekstremizmom na nivou zajednice moći ostati održiv, posebno u svjetlu problema povezanih s finansiranjem i njihove percipirane legitimnosti?
- U kojoj se mjeri programi za sprečavanje i suzbijanje nasilnog ekstremizma bave skrivenim društvenim podjelama? Postoji li uloga za druge programe usmjerene ka izgradnji mira i jačanju civilnog društva izvan prostora sprečavanja i suzbijanja nasilnog ekstremizma?
- Na koji način međunarodno finansiranje utiče na prirodu i percepcije civilnog društva na Zapadnom Balkanu?

Trauma i psihosocijalne usluge

Kakva je uloga ranije traume u procesu radikalizacije i na koji način pružanje psihosocijalnih usluga koje se bave traumom nakon konflikta pomaže u sprečavanju radikalizacije?

Učesnici su uočili povećani interes za istraživanje veze između traume i nasilnog ekstremizma. Određena istraživanja ukazuju da postoje moguće veze između radikalizacije i ranije traume.¹⁰ Međutim, potrebno je dodatno istraživanje kako bi se bolje razumjela uloga traume – lične i kolektivne – u radikalizaciji, vrbovanju, prekidanju angažmana i reintegraciji. To je od posebnog značaja na Zapadnom Balkanu, regionu koji u nedavnom sjećanju ima iskustvo nasilnog konflikta

---

10 Pete Simi, Bryan Bubolz, Hillary McNeel, Karyn Sporer i Steven Windisch, "Trauma kao prekursor nasilnog ekstremizma: kako neideološki faktori mogu uticati na pridruživanje ekstremističkoj grupi, (Trauma as a Precursor to Violent Extremism: How non-ideological factors can influence joining an extremist group)," *START*, april 2015., https://www.start.umd.edu/pubs/START_CSTAB_TraumaAsPrecursortoViolentExtremism_April2015.pdf; Mreža za svjesnost o radikalizaciji (Radicalisation Awareness Network, RAN), "A mental health approach to understanding violent extremism," RAC ex post dokument, juni 2019., https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-h-and-sc/docs/ran_hsc_prac_mental_health_03062019_en.pdf.

i ratova, koji je mogao vidjeti državljane zemalja regiona kako odlaze da žive i bore se na teritorijama pod kontrolom terorističkih organizacija u Iraku i Siriji i da se bore u Ukrajini i koji je olakšao povratak stotina takvih osoba natrag u region.

Učesnici su naglasili da širom Zapadnog Balkana i dalje postoji široko rasprostranjena i nerazriješena trauma, stigmatiziranje i osjećaji nepravde koji proističu iz historije sukoba u regionu.¹¹ Široko rasprostranjene praznine u psihosocijalnoj pomoći usmjerenoj na savladavanje prošlih i aktuelnih trauma se ne otklanjaju. Učesnici su uočili da je potrebno dodatno istraživanje da bi se razumjelo na koji način dugoročna i sveprisutna trauma u oblasti mentalnog zdravlja i povezana sa sukobom u postkonfliktnim društvima Zapadnog Balkana – u nedostatku usluga, podrške i mehanizama za njeno rješavanje – može dovesti do destruktivnog i nasilnog ponašanja uključujući nasilni ekstremizam bez ograničavanja samo na njega. Dodatno istraživanje o nivoima i efektu traume na Zapadnom Balkanu bi pomoglo stručnjacima iz prakse da sačine preciznije usmjerene programe sprečavanja, intervencije i reintegracije zasnovane na podacima o traumama koji bi se pozabavili potrebnim psihološkim i socijalnim faktorima.¹² Učesnici su, međutim, uočili da vlada malo interesovanje, kako u regionu tako i među međunarodnim donatorima, za finansiranje psihosocijalnih programa i programa zasnovanih na podacima o traumama, posebno nakon dvanaestomjesečnog perioda u kojem donatori provode programe.

Sljedeća pitanja su se pojavila kao ključna područja za dodatna istraživanja za osiguravanje informacija za kreiranje politika i praktično djelovanje:

- Kakav je opseg trauma u zajednicama na Zapadnom Balkanu i na koji način različiti nivoi traume utiču na društvenu koheziju i dobrobit na nivou porodice i zajednice?
- Na koji način trauma iz ranijih ratova, nasilja, preseljavanja, migracija itd. utiče na nivoe ugroženosti u pogledu nasilja i radikalizacije na pojedinačnom nivou?
- Na koji način dostupnost i pružanje profesionalne podrške utiče na ugroženost i otpornost zajednica na narative i aktere nasilnog ekstremizma?
- Koje psihosocijalne prakse i mehanizmi osiguranja su od pomoći za pružanje podrške ugroženim osobama?
- Šta se može naučiti od drugih zemalja koje su iskusile slične vrste nasilnog društvenog sukoba (npr. Liban i Sjeverna Irska) što bi moglo pružiti informacije za iskustva i definiranje programa povezanih s traumama i psihosocijalnom podrškom na Zapadnom Balkanu?

---

11 Maya E. Lee, "Prakse i perspektive o mentalnom zdravlju u balkanskim zemljama: narativni pregled (Practices and Perspectives on Mental Health in the Balkan Countries: A Narrative Review)," *Indiana University Journal of Undergraduate Research*, 5 br. 1 (septembar 2019.) <https://doi.org/10.14434/iujur.v5i1.26876>.

12 Valerie De Marinis i Eolene Boyd-MacMillan, "Pristup shvatanju nasilnog ekstremizma kroz prizmu mentalnog zdravlja A mental health approach to understanding violent extremism)," *RAN Centar izvrsnosti (RAN Centre of Excellence)*, 3. juni 2019., https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-h-and-sc/docs/ran_hsc_prac_mental_health_03062019_en.pdf.

Povratnici i reintegracija

Na koji način specifični kontekst na nivou pojedinca, zajednice ili države utiče na efikasnost odvajanja od nasilnog ekstremizma i inicijative za pomirenje?

Pitanje inostranih boraca je predmet interesovanja pri definiranju politika na Zapadnom Balkanu od 2012. godine. Više od 1.000 državljana zemalja Zapadnog Balkana je otputovalo u Irak i Siriju da bi živjeli i borili se na teritorijama pod kontrolom terorista. Manje informacija je javno dostupno o broju osoba koje su otputovale sa Zapadnog Balkana kako bi se borile u Ukrajini.

Zemlje Zapadnog Balkana se danas nastavljaju nositi s načinima postupanja s osobama koje su se vratile ili se žele vratiti iz tih zona sukoba. Neke zemlje u regionu tek trebaju poduzeti konkretne korake ka reintegraciji ili prihvatanju povratka boraca iz inostranstva i njihovih porodica. U drugim zemljama sa sličnim iskustvima rane i postojeće strukture za podršku reintegraciji ostaju na milost i nemilost dostupnosti sredstava, resursa i promjenjive dinamike povezane s nasilnim ekstremističkim sukobima u inostranstvu. Iako je kreatorima politika i stručnjacima iz prakse dostupno nekoliko resursa kao pomoć prilikom sačinjavanja i implementiranja programa reintegracije i reagiranja u krivično-pravnoj oblasti, učesnici/e su istakli/e da bi dodatno istraživanje trebalo biti usmjereno na najbolje prakse za specifične kontekste na nivou pojedinačnih osoba, zajednica i država u regionu. Učesnici su dodatno podcrtali da je potrebno više istraživanja o zemljama Zapadnog Balkana koje su provele repatrijaciju ili krivično gonjenje državljana koji su se vratili iz nasilnih ekstremističkih sukoba u inostranstvu kako bi se bolje razumjela učinkovitost njihovih odgovora i stekle informacije za buduće napore na repatrijaciji i reintegraciji. Drugi učesnici su istakli da je od svih pitanja povezanih s nasilnim ekstremizmom postupak često umnogome lokalizirane repatrijacije i reintegracije boraca iz inostranstva od najmanje važnosti za većinu državljana zemalja regiona.

Sljedeća pitanja su se pojavila kao ključna područja za dodatna istraživanja za osiguravanje informacija za kreiranje politika i praktično djelovanje:

- Koje strategije odvajanja se trenutno koriste u praksi? Jesu li se pokazale djelotvornim?
- Koji su potrebni uslovi da se proizvede bihevioralna i/ili kognitivna promjena među radikaliziranim i nasilnim populacijama koje se vraćaju iz nasilnih ekstremističkih sukoba u inostranstvu?
- Šta znamo o deradikalizaciji?
- Koje je specifične dinamike, pravne uzuse i iskustva potrebno uzeti u obzir prilikom repatrijacije mladih povratnika?
- Koja je specifična razmatranja potrebno uzeti u obzir kad je riječ o povratnicima koji su krivično gonjeni i zatvoreni nakon povratka? Koje je mjere potrebno poduzeti da bi se ublažio potencijal radikalizacije ili dodatne radikalizacije među povratnicima koji su smješteni u zatvorski sistem?
- Koliko su učinkoviti i održivi pristupi odvajanja i deradikalizacije kroz krivično-pravni sistem?
- Na koji način se reakcije kroz krivično-pravni sistem u zemljama Zapadnog Balkana razlikuju za osobe koje se vraćaju iz Iraka i Sirije u poređenju s onima za osobe koje se vraćaju iz Ukrajine?

Više informacija o radu RESOLVE radne grupe za mapiranje istraživačkih prioriteta

Cilj aktivnosti RESOLVE radnih grupa za mapiranje istraživačkih prioriteta je da se olakša sačinjavanje tematski ili geografski zasnovanih prioriteta za istraživanje o nasilnom ekstremizmu na osnovu znanja i stručnosti stručnjaka, istraživača i praktičara u oblasti sprečavanja i suzbijanja nasilnog ekstremizma koji djeluju u regionu.

RESOLVE se zahvaljuje učesnicima u radnoj grupi kao i organizacijama Forum MNE, Qendra Kosovare për Studime të Sigurisë (QKSS) i International Republican Institute (IRI) na učestvovanju, stručnosti, revidiranju i podršci. RESOLVE se također želi zahvaliti "U.S. Department of State's Bureau for Conflict and Stabilization Operations"-a na velikodušnom finansiranju za ovaj Pregled prioriteta, radnim grupama koje su pribavile informacije za njega te Istraživačkoj inicijativi organizacije RESOLVE o Zapadnom Balkanu.

Informacije za RESOLVE preglede o istraživačkim prioritetima pružaju radne grupe učesnika i oni odražavaju uvide, stručnost i stavove samih učesnika. Stavovi izneseni u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove organizacije RESOLVE Network, U.S. Institute of Peace ili bilo kojeg organa vlasti SAD-a.

Objavljeno u oktobru 2020.

RESOLVE NETWORK

better research • informed practice • improved policy on violent extremism •

www.resolvenet.org

RESOLVE djeluje u sastavu organizacije U.S. Institute of Peace uz naslanjanje na višedecenijsko naslijeđe Instituta na polju predanog angažmana u zajednicama pogođenim sukobom.

**UNITED STATES
INSTITUTE OF PEACE**
Making Peace Possible